



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA 3 (P3)

HUKURI 2012

MEMORANDAMU

TIMARAKA: 100

Memorandamu leyi yi na tipheji ta 17.

MAAVELO YA TIMARAKA

XIYENGE XA A (SWITSHURIWA SWA XITSALWANA): 50

VUNDZENI NA NKUNGUHATO
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLERI
XIVUMBEKO

(VN) := 30
(RXV) := 15
(X) := 05
50

XIYENGE XA B (SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO XO LEHA): 30

VUNDZENI, NKUNGUHATO NA XIVUMBEKO
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLERI

(VNX) := 18
(RXV) := 12
30

XIYENGE XA C (SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO XO KOMA): 20

VUNDZENI, NKUNGUHATO NA XIVUMBEKO
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLERI

(VNX) := 12
(RXV) := 08
20

MD

*TBM
LNM*

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA XITSALWANA**XIVUTISO XA 1****1.1 'A NDZI NGE HE ENGETI NA SIKU NA RIN'WEI'**

Mukamberiwa u ta rungula leswi nga n'wi humelela ku kala a vula leswi. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Leswi n'wi humeleleke.
- Siku na nkarhi.
- Ndhawu.
- Xivangelo.
- Ndlela leyi swi nga humelela hi yona.
- Mahetelelo.

[50]**1.2 NTLANGU LOWU NDZI WU TSAKELAKA NGOPFU**

Mukamberiwa u ta hlawula ntlangu lowu a wu tsakelaka a bula hi wona. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Vito ra ntlangu.
- Nsusumeto.
- Ntokoto eka ntlangu wa kona.
- Matlangelo.
- Matitwelo ya yena loko a hlalela ntlangu lowu.

[50]**1.3 LESWI VANTSHWA VA NGA PFUNISIWAKA XISWONA KU VA VA DYONDZELA MINTIRHO YA XIYIMO XA LE HENHLA**

Mukamberiwa u ta kombisa leswi vantshwa va nga pfunisiwaka xiswona ku va va dyondzela mintirho ya xiyimo xa le henhla. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Nkondletelo wa vadyondzi ku ya eka tindhawu leti va leteriwaka hi swa mintirho.
- Ku pfuniwa hi mahlawulelo lamanene ya tidyondzo.
- Ku va kondletela ku tikarhatela ku hlaya tibuku.
- Ku humesiwa va ya eka tendzodyondzo leti fambelanaka na swa mintirho.
- Ku va rhambela swivulavuri swo hambanahambana leswi nga na vuswikoti byo va hlohlotella swa tidyondzo.
- Ku nghenelela ka vatswari eka tidyondzo ta vana va vona.

[50]

MD

TBM
LMM

1.4 **KU VUYISIWA NA/KUMBE KU KA KU NGA VUYISIWI KA XIGWEVO XA RIFU EAFRIKA-DZONGA**

Mukamberiwa u ta teka tlhelo leri a ri tsakelaka a ri karhi a ri seketela. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

Ku pfumela.

- Ku hunguta xiyimo xa le henhla xa vugevenga.
- Ku endla leswaku ku va na kurhula etikweni.
- Ku xixima timfanelo ta ximunhu.
- Ku va swi va dyondzo eka lava ehleketaka hi ku dlaya.

Ku kaneta.

- Munhu un'wana na un'wana u na mfanelo yo hanya.
- Ku tsundzuxiwa kunene eka lava va tlulaka nawu handle ko va dlaya.
- Ku veka malembe yo karhi ya xigwevo xexo.
- Ku ya emahlweni ka pfumba ra maphorisa ro hlota swibamu emitini.

[50]

1.5 **NDLELA LEYI MUKAMBERIWA A XANISEKEKE HAYONA EKU KULENI KA YENA NA KU CINCA LOKU VEKE KONA**

Mukamberiwa u ta rungula hilaha a xanisekeke hakona eku kuleni ka yena ku fikela loko xiyimo xi ta cinca. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Makulelo.
- Xivangelo xa vusiwana.
- Vatswari va yena na mintirho ya vona.
- Ku dyondza.
- Leswi a a hanyisa xiswona exikolweni.
- Loyi a n'wi pfuneke.
- Leswi vutomi bya yena byi nga cincisa xiswona.
- Dyondzo leyi a yi kumeke hi ku xaniseka ka yena.

[50]

1.6 **XIKAMBELO XA GIREDI 12**

Mukamberiwa u ta nyika nhlamuselo ya yena ehenhla ka mhaka leyi. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Nkarhi wo tsala.
- Xivumbeko na xiyimo xa maphepha ya xikambelo.
- Ku tilulamisela ka vadyondzisi.
- Ku tilulamisela ka vakamberiwa.
- Vadyondzi lava ngenaka exikambelweni na swijumbana.
- Vafambisi va xikambelo.
- Malulamiselo ya tindhawu to tsalela.
- Matitwelo ya vakamberiwa ehenhleni ka xikambelo hinkwaxo.

MD

TBM
[50]
LMM

1.7.1 NKOKA WA VURIMI EKA LOYI A TIRHAKA HI KU TIYIMISELA

Mukamberiwa u ta kombisa nkoka wa vurimi na man'wana maendlelo. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Ku hunguta vusweti emindyangwini.
- Ku hlayisa mali.
- Ku dya swakudya swa xiyimo xa le henhla.
- Ku tumbuluxa mintirho.
- Ku ka ku nga xaviwi swakudya ematikweni man'wana.
- Ku hunguta mavabyi.

[50]**1.7.2 NKOKA WA MAAMBALELO YA NDHAVUKO**

Mukamberiwa u ta kombisa nkoka wa maambalelo ya ndhavuko. Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Ku hlayisa ndhavuko wa mina.
- Ku tinyungubyisa hi rixaka ra mina.
- Ku teka xiave eka ndhavuko wa mina.
- Ku tixongisa.
- Ku tifambelanisa na mimbangu .

[50]**NTSENGO WA XIYENGE XA A: 50***MD**TBM
LMM*

XITANDZHAKU XA A: RHUBIRIKI YO KOREKETA RIRIMI RA LE KAYA

XIYENGE XA A: RHUBIRIKI YO KOREKETA XITSALWANA - RIRIMI RA LE KAYA (50 WA TIMARAKA)

	Khodi ya 7 Vuswikoti byo hlawuleka	Khodi ya 6 Vuswikoti bya le henhia	Khodi ya 5 Vuswikoti bya le henhianyana	Khodi ya 4 Vuswikoti bya le xikarhi byo amukeleka	Khodi ya 3 Vuswikoti byo enela	Khodi ya 2 Vuswikoti byo enelanyana/bya madyondza	Khodi ya 1 Vuswikoti byo ka byi nga enelangi
VUNDZENI NA NKUNGUHATO	80 – 100% 24 – 30	70 – 79% 21 – 23½	60 – 69% 18 – 20½	50 – 59% 15 – 17½	40 – 49% 12 – 14½	30 – 39% 9 – 11½	0 – 29% 0 – 8½
Khodi: VN 30 WA TIMARAKA	-Vundzeni i byo hlawuleka, bya vutitumbuluxeri bya xiyimo xa le henhia.	-Vundzeni i bya xiyimo xa le henhla, bya vutitumbuluxeri.	-Vundzeni bya twisiseka naswona byi na nkhulukelano wa le henhianyana.	-Vundzeni byi fambelana na nhlokomhaka naswona byi na nkhulukelano lowu amukelekaka.	-Vundzeni hi lebyo enela, byo andlariwa hindlela ya ntolovelo naswona nkhulukelano wa timhaka a wu hetisekangi.	-A hi minkarhi hinkwayo laha vundzeni byi twakalaka naswona byi pfumala nkhulukelano.	-Vundzeni bya huhula swinene naswona byi pfumala nkhulukelano.
	-Mahungu ya na nthontiho naswona ya hlutekile.	-Mahungu ya koka rinoko naswona ya tsakisa.	-Mahungu ya tsakisa naswona ya khorwisa.	-Mahungu ya tsakisa naswona i lebyi amukelekaka.	-Mahungu ya tala ku fambelana na nhlokomhaka kambe ya kayivela vutitumbuluxeri.	-Mahungu lama boxiwaka a ma talangi naswona ku na mbuyelelo wa timhaka.	-Mahungu lama boxiwaka a ma tsakisi naswona ku na mbuyelelo wa timhaka.
	-Nkunguhato/ mpfapfarhuto wu tirhisiwile ku tumbuluxa xitsalwana lexi hlanitswekeke no amukeleka.	-Nkunguhato/ mpfapfarhuto wu tirhisiwile ku tumbuluxa xitsalwana lexi kombisaka vutshila no amukeleka.	-Nkunguhato/ mpfapfarhuto wu tirhisiwile ku tumbuluxa xitsalwana lexi nerisaka naswona xa amukeleka.	-Nkunguhato/ mpfapfarhuto wu tirhisiwile ku tumbuluxa xitsalwana xo enela lexi nga na nkhulukelano lowu twisisekaka hi ku olova naswona xa amukeleka.	-Nkunguhato/ mpfapfarhuto wu tirhisiwile ku tumbuluxa xitsalwana xo enela lexi nga na nkhulukelano lowu twisisekaka hi ku olova naswona xa amukeleka.	-Hambileswi nkunguhato/ mpfapfarhuto wu nga endliwa, xitsalwana a xi andlariwanga kahle naswona a xi ringanelangi ku va xa Ririmi ra le Kaya.	-Nkunguhato/ mpfapfarhuto a wu andlariwanga hindlela ya kahle naswona maandlalelo ya xitsalwana i ya xiyimo xa le hanshi.

MD

Vundzeni bya papila lexi a byi tirhisiwile handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendla

TBM
JNM

RIRIMI, XITAYILI & VUHLERI	12 – 15 -Lemuka nkoka wa matirhiselo ya ririmi hindlela ya vukheta.	10½ – 11½ -Lemuka nkoka wa matirhiselo ya ririmi hindlela ya vukheta.	9 – 10 -Vumbhoni byo kofa ku lemuka matirhiselo ya ririmi hindlela ya vukheta bya tikomba.	7½ – 8½ - Kota ku lemukanyana nkoka wa matirhiselo ya ririmi.	6 – 7 -Malemukelo ya matirhiselo ya ririmi hi lamo enela.	4½ – 5½ -Malemukelo ya matirhiselo ya ririmi i ya madyondza.	0 – 4 -Malemukelo ya matirhiselo ya ririmi i ya xiyimo xa le hanshi swinene.
Khodi: RXV	-Ririmi na mahikahatelelo swi tirhiswiile hi nkhaqato.	-Ririmi na mahikahatelelo swi tirhiswiile hi mfanelo.	- Ririmi na mahikahatelelo swi tala ku va swi tirhiswa hi mfanelo.	- Matirhiselo ya ririmi i ya ntolovelo naswona mahikahatelelo i ya le xikarhi.	-Matirhiselo ya kayivela naswona minkarhi yin'wana mahikahatelelo ya na swihoxo.	-Matirhiselo ya ririmi ya tsanile naswona mahikahatelelo ya na swihoxo.	-Matirhiselo ya ririmi ya tsanile naswona mahikahatelelo ya na swihoxo swo tala.
15 WA TIMARAKA	-Kota ku tirhisa ririmi ro gega hi nkhaqato swinene.	-Kota ku tirhisa ririmi ro gega hindlela ya le henhla swinene.	-Kota ku tirhisa ririmi ro gega hindlela ya le henhla.	-Kota ku tirhisa ririmi ro gega hindlela ya le henhlyanyana.	-Kota ku tirhisa ririmi ro gega hindlela ya le xikarhi.	-Wu tikeriwa ku kota ku tirhisa ririmi ro gega hi mfanelo.	-Wu tikeriwa ku kota ku tirhisa ririmi ro gega hi mfanelo.
	-Mahlawulelo ya marito lama tirhiswaka ya hlutekile naswona i ya xiyimo xa le henhla.	-Tirhisa tindlela to hambanahambana ta mahlawulelo ya marito hindlela ya vutshila.	- Mahlawulelo ya marito lama tirhiswaka ya fambelana na nhlokomhaka.	- Mahlawulelo ya marito ya le xikarhi.	-Mahlawulelo ya marito i yo enela.	-Mahlawulelo ya marito i ya madyondza.	-Mahlawulelo ya marito a ya tirhiswanga hi mfanelo.
	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelana na nhlokomhaka hindlela yo hlawuleka.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelana swinene na nhlokomhaka.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelana na nhlokomhaka.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tala ku fambelana na nhlokomhaka.	Xitayili, thoni na rhejisitara swi kayivela nkhlukululano.	-Xitayili, thoni na rhejisitara a swi tirhiswanga hi mfanelo.	-Xitayili, thoni na rhejisitara a swi tirhiswanga hi mfanelo eka xitshuriwa hinkwaxo.
	-Xitsalwana a xi na swihoxo hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitsalwana a xi tali ku va na swihoxo hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitsalwana a xi talangi swihoxo hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	- Hambileswi xitsalwana xi nga xopaxopiwa no hleriwa xi pfa xi va na swihoxo.	-Hambileswi xitsalwana xi nga xopaxopiwa no hleriwa xi pfa xi va na swihoxo erivaleni.	-Hambiloko xitsalwana xi xopaxopiwile no hleriwa, xa ha ri na swihoxo swo tala naswona a xi twisiseki.	-Hambiloko xitsalwana xi xopaxopiwile no hleriwa, xa ha ri na swihoxo swo tala naswona a xi twisiseki.

XIVUMBEKO	4 – 5	3½	3	2½	2	1½	0 – 1
Khodi: X 5 WA TIMARAKA	-Ku na nkhlukulano eka malukelo ya nhlokomhaka. -Vuxokoxoko byi andlariwile hindlela yo kongoma yo hlawuleka swinene. -Swivulwa na tindzimana swi andlariwile hindlela ya vuthari swinene. -Vulehi byi fambelana na swilaveko swa xitsalwana.	-Ku na nkhlukulano eka malukelo ya fambelana na nhlokomhaka. -Vuxokoxoko byi andlariwile hindlela yo kongoma swinene.	-Malukelo ya timhaka to tala ya fambelana na nhlokomhaka. -Vuxokoxoko byi andlariwile hindlela leyi faneleke.	-Malukelo ya timhaka ya fambelana na nhlokomhaka. -Vuxokoxoko byin'wana byi andlariwile ku ya hi swilaveko swa nhlokomhaka.	-Malukelo ya timhaka na nhlokomhaka. -Ku na vuxokoxokonyana lebyi andlariweke hindlela leyi twisisekaka.	-Malukelo ya timhaka tin'wana a ya fambelani na nhlokomhaka. -Minkarhi yin'wana vuxokoxoko bya huhula kambe hungu leri a ri vulaka ra twisiseka.	-Malukelo ya timhaka eka xitsalwana hinkwaxo a ya fambelani na nhlokomhaka. -Vuxokoxoko lebyi andlariweke bya huhula. -Swivulwa na tindzimana swi pfuvapfuvanile naswona a swi na nandzelelano. -Xitsalwana xi lehe/kome ku tluja mpimo swinene.

MD

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO XO LEHA**XIVUTISO XA 2****2.1 PAPILA RA MAFUNDZA**

Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Adirese ya mutsari.
- Adirese ya laha papila ri yaka kona (Ndzawulo ya Dyondzo).
- Xiloso.
- Nhlokomhaka.
- Nghimeto.
- Vito, xivongo na nsayino wa mutsari.

[30]**2.2 MATIMU YA MUFU**

Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Siku na ndhawu yo velekiwa.
- Siku ro lova.
- Vatswari va mufu.
- Leswaku mufu i n'wana wa vungani eka vatswari va yena.
- Tidyondzo leti a ti dyondzeleka na swikolo leswi a dyondzeke eka swona.
- Mintirho leyi a yi tirheke.
- Lava a va siyeke.
- Ku n'wi navelela ku etlela hi ku rhula.

[30]**2.3 MEMORANDAMU**

Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Mutsari.
- Nomboro ya vutihlanganisi ya mutsari.
- Muamukeri.
- Adirese ya mutsari na siku.
- Adirese ya muamukeri.
- Nhlokomhaka na nomboro ya wadi.
- Swivilelo.
- Swibumabumelo.
- Switshunxo.
- Minsayino na masiku.

[30]

MP

TBIM

2.4 N'WANGULANO

Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Ndhawu, siku na nkarhi.
- Mavito ya lava angulanaka.
- Vito ra xikolo xa vona.
- Hungu leri va burisanaka hi rona.
- Laha hungu ra vona ri nga helela kona.
- Matitwelo ya vona.

[30]

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 30

MD

TBM

Phendla

Lym

XIYENGE XA B: RHUBIRIKI YO KOREKETA SWITSALWAMBIKO SWO LEHA – RIRIMI RA LE KAYA (30 WA TIMARAKA)

	Khodi ya 7 Vuswikoti byo hlawuleka	Khodi ya 6 Vuswikoti bya le henhlayana	Khodi ya 5 Vuswikoti bya le xikarhi byo amukeleka	Khodi ya 3 Vuswikoti byo enela	Khodi ya 2 Vuswikoti byo enelanyana/bya madyondza	Khodi ya 1 Vuswikoti byo ka byi nga enelangi
VUNDZENI, NKUNGUHATO NA XIVUMBEKO	80 – 100% 14½ – 18	70 – 79% 13 – 14	60 – 69% 11 – 12½	40 – 49% 7½ – 8½	30 – 39% 5½ – 7	0 – 29% 0 – 5
Khodi: VNX	-Ku na vutivi byo ndlandlamuka byo hlawuleka byo kombisa ku twisisa swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi bya kahle byo kombisa ku twisisa swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi bya le xikarhi byo kombisa ku twisisa swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi byo enela byo kombisa ku twisisa swilaveko swa xitsalwambiko.	-Vutivi lebyi nga kona i bya madyondza ku ya hi swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku pfumaleka vutivi bya matsalelo ya xitsalwambiko.
18 WA TIMARAKA	-Maandlalelo ya mahungu ya kombisa ku vupfa ka miehleketo, mahungu hi lamo kongoma swinene eka xitsalwambiko hinkwawo naswona a nga humi emhakeni.	-Maandlalelo ya mahungu hi lamo kongoma kambe u pfa a humanyana emhakeni.	-Maandlalelo ya mahungu ya huma emhakeni kambe a ya onhi mongo wa mhaka.	-Maangulelo ya xitsalwambiko ya kombisa ku khuma ka miehleketo Maandlalelo ya mahungu ya pfa ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mongo wa mhaka a wu twali.	-Maangulelo ya xitsalwambiko ya kombisa miehleketo ya madyondza. Maandlalelo ya mahungu ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mongo wa mhaka a wu twali.	-Maangulelo ya xitsalwambiko ya kombisa miehleketo ya madyondza. Maandlalelo ya mahungu ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mongo wa mhaka a wu twali.
	-Vundzeni na timhaka swi na nkhlulukelano hi ku hetiseka naswona timhaka ti andlariwile hindlela yo enerisa swinene na vuxokoxoko hinkwabyo byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi tala ku va na nkhlulukelano naswona andlariwile vuxokoxoko lebyi tala ku seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi na nkhlulukelano hindlela yo amukeleka naswona talanyana byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi le ka xiyimo xo enela naswona vuxokoxoko byin'wana byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka a swi talangi ku va na nkhlulukelano naswona ku na vuxokoxoko byitsongo lebyi seketela nhlokomhaka.	-Maangulelo ya xitsalwambiko ya kombisa miehleketo ya madyondza, mahungu ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mongo wa mhaka a wu twali.

Vundzeni bya papila leni a byi tihitisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

MD

Phendla

TBM

	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va tumbuluxiwile xitsalwambiko lexi hlantswekeke swinene no amukeleka.	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va tumbuluxiwile xitsalwambiko lexi andlariweke kahle swinene no amukeleka.	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va tumbuluxiwile xitsalwana xa le xikarhi no amukeleka.	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va tumbuluxiwile xitsalwambiko xo enela no amukeleka.	-Hambleswi nkunguhato/ mpfapfarihuto wu nga endliwa, xitsalwana a xi ringanelangi ku va xa Ririmi ra le Kaya naswona xitsalwana a xi andlariwangi kahle.	-Makunguhatelelo na mpfapfarihuto swi hoxekile naswona xitsalwambiko xi andlariwile hindlela ya xiyimo xa le hanshi.
	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela ya nkhaqato swinene.	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela ya kahle swinene ku ya hi milawu ya matsalelo.	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela ya le xikarhi ku ya hi milawu ya matsalelo.	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela yo enela ku ya hi milawu ya matsalelo, kambe ku na swihoxo leswi kavanyetaka mongo.	-Xivumbeko a xi andlariwangi hindlela yo landzelela milawu ya matsalelo, naswona ku na swihoxo leswi kavanyetaka mongo.	-Xivumbeko a xi andlariwangi hindlela yo landzelela milawu ya matsalelo.
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLELI Khodi: RXV 12 WA TIMARAKA	10 – 12 -Vulongoxamari-to byi endliwile hi nkhaqato hindlela ya vuthari swinene. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hi nkhaqato hi xiyimo xa le henhla swinene ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbangu.	8½ – 9½ -Vulongoxamari-to byi endliwile hindlela ya kahle swinene. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hi nkhaqato hi xiyimo xa le henhla ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbangu.	6 – 7 -Vulongoxamari-to i bya le xikarhi. Swihoxo a swi onhi nkhaluko wa mongo. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hindlela yo amukeleka ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbangu.	5 – 5½ -Vulongoxamari-to i byo enela naswona ku na swihoxo swo tala. -Ntivoririmi wa kayivela naswona a wu enelangi ku ya hi xikongomelo xa mahungu na mbatigu.	4 – 4½ -Vulongoxamari-to i bya xiyimo xa le hanshi naswona swa nonoha ku landzelela mongo wa mhaka. -Ntivoririmi wa ha lava ku antswisiwa naswona a wu ringanelangi ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbangu.	0 – 3½ -Vulongoxamari-to i bya xiyimo xa le hanshi naswona swa nonoha ku landzelela mongo wa mhaka. -Ntivoririmi wu lava ku antswisiwa swinene naswona a wu ringanelangi ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbangu.

-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi nkhaqato swinene ku ya hi swilaveko swa nhlokomhaka.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi mfanelo ku ya hi swilaveko swa nhlokomhaka.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tala ku fambelana na nhlokomhaka.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hindlela yo enela.	-Matirhiselelo ya xitayili, thoni na rhejisitara swi pfa swi nga twiseke.	-Xitayili, thoni na rhejisitara a swi tirhisiwangi hi mfanelo.	-Xitayili, thoni na rhejisitara a swi fambelani na nhlokomhaka.
-Xitsalwambiko xi hava na xihoxo na xin'we hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitsalwambiko a xi talerwangi hi swihoxo hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitsalwambiko xi na swihoxonyana hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitsalwambiko xi na swihoxo swa le xikarhi hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Hambiloko xitsalwambiko xi xopaxopiwile no hleriwa, xa ha ri na swihoxo.	-Hambiloko xitsalwambiko xi xopaxopiwile no hleriwa, xa ha ri na swihoxo swo tala.	-Hambiloko xitsalwambiko xi xopaxopiwile no hleriwa, xa ha ri na swihoxo swo tala naswona xi hlanganisa nhloko.
-Xitsalwambiko xi na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwambiko xi na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwambiko xi na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwambiko xi tala ku va na vulehi lebyi faneleke.	- Xitsalwana xi komile / lehile.	- Xitsalwana xi komile / lehile swinene.	- Xitsalwana xi komile / lehile swinene.

MD

TBM

XIYENGE XA C: SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO XO KOMA**XIVUTISO XA 3****3.1 KHADI RA XIRHAMBO**

Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Xiyimo na vito ra munhu loyi a rhambaka. Xik. N'wa-
- Ndhawu laha ntirho wu nga ta endleriwa kona.
- Siku ra ntirho.
- Ku kombela varhambiwa leswaku va hlamula.
- Nomboro ya riqingho ra lomu varhambiwa va nga ta rhumela kona tinhlamulo ta vona.
- Maambalelo.

[20]**3.2 DAYARI**

Mukamberiwa a nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Siku, n'hweti na lembe.
- Nkarhi.
- Migingiriko leyi nga ta endliwa.

[20]**3.3 SWILETELO**

Nhlamulo ya yena yi nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Mpimanyeto wa ku leha ka mpfhuka.
- Switarata leswi a nga ta swi hundza.
- Miako leyi a nga ta yi hundza na matlhelo lawa yi nga eka wona.
- Switumbuluxiwa leswi a nga ta swi hundza.
- Ku tirhisa marito lama kombaka matlhelo, timheho na mafambelo.
- Vito ra xitichi lexi a nga ta fikela eka xona.

[20]

NTSENGO WA XIYENGE YA C: 20
NTSENGO WA TIMARAKA: 100

mD

TBM

NSC – Memorandum

XIYENGE XA C: RHUBIRIKI YO KOREKETA SWITSALWAMBIKO SWO KOMA – RIRIMI RA LE KAYA (20 wa timaraka)

	Khodi ya 7 Vuswikoti byo hlawuleka	Khodi ya 6 Vuswikoti bya le henhla	Khodi ya 5 Vuswikoti bya le henhlyanya	Khodi ya 4 Vuswikoti bya le xikarhi byo amukeleka	Khodi ya 3 Vuswikoti byo enela	Khodi ya 2 Vuswikoti byo enelanyana/bya madyondza	Khodi ya 1 Vuswikoti byo ka byi nga enelangi
VUNDZENI, NKUNGUHATO NA XIVUMBEKO	80 – 100% 10 – 12	70 – 79% 8½ – 9½	60 – 69% 7½ – 8	50 – 59% 6 – 7	40 – 49% 5 – 5½	30 – 39% 4 – 4½	0 – 29% 0 – 3½
Khodi: VNX	-Ku na vutivi byo ndlandlamuka byo hlawuleka ku ya hi swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi bya kahle ku ya hi naswona byi fambelana na swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi bya kahle ku ya hi swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi bya le xikarhi ku ya hi swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku na vutivi byo enela ku ya hi swilaveko swa xitsalwambiko.	-Vutivi lebyi nga kona i bya madyondza ku ya hi swilaveko swa xitsalwambiko.	-Ku pfumaleka vutivi ku ya hi swilaveko swa switsalwambiko.
12 WA TIMARAKA	-Kombisa ku lemuka mimbangu yo hambanahambana hi vuenti swinene eka timhaka to tsala.	-Kombisa ku lemuka mimbangu yo hambanahambana hi vuenti eka timhaka to tsala.	-Kombisa ku lemuka mimbangu yo hambanahambana eka timhaka to tsala.	-Kombisa ku lemuka mimbangu yo karhi eka timhaka to tsala.	-Kombisa ku lemuka mimbangu yo enela eka timhaka to tsala.	-Kombisa ku lemuka mimbangu yo enela madyondza eka timhaka to tsala.	-A nga na vutivi byo kota ku lemuka mimbangu yo hambanahambana eka timhaka to tsala.
	-Maandialelo ya mahungu ya kombisa ku vupfa ka miehleketo, hi lamo kongoma swinene eka xitsalwambiko hinkwaxo naswona a nga humi emhakeni.	-Maandialelo ya mahungu ya kombisa ku vupfa ka miehleketo, hi lamo kongoma swinene eka xitsalwambiko hinkwaxo naswona ku hava mahungu yo huhula.	-Maandialelo ya mahungu hi lamo kongoma kambe ku na swo huma emhakeni.	-Maandialelo ya mahungu ya huma emhakeni kambe a ya onhi mingo wa mhaka.	-Maandialelo ya mahungu ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mingo wa huhula.	-Maandialelo ya mahungu ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mingo wa huhula.	-Maandialelo ya mahungu ya huma emhakeni naswona minkarhi yin'wana mingo wa huhula.
	-Vundzeni na timhaka swi na nkhlukelano hi ku hetiseka naswona timhaka ti andlanwile hindlela yo enerisa swinene na hinkwabyo byi hinkwabyo byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi na nkhlukelano naswona timhaka ti andlanwile hindlela yo kahle, na vuxokoxoko hinkwabyo byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi andlanwile hindlela yo henhlyanya naswona vuxokoxoko byo talanyana byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi na nkhlukelano hindlela yo amukeleka naswona vuxokoxoko byo talanyana byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka swi le ka xiyimo xo enela naswona vuxokoxoko byin'wana byi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka a swi talangi ku va na nkhlukelano naswona ku na vuxokoxokonyana lebyi seketela nhlokomhaka.	-Vundzeni na timhaka a swi na nkhlukelano naswona ku na vuxokoxokonyana lebyi seketela nhlokomhaka.

Vundzeni bya papila leru a byi tihisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendla

TBM

-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va ku tumbuluxiwile xitsalwana lexi hlantswekeke no swinene no twisiseka.	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va ku tumbuluxiwile xitsalwana xa kahle swinene no twisiseka.	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va ku tumbuluxiwile xitsalwana xo amukeleka no twisiseka.	-Vumbhoni bya nkunguhato/ mpfapfarihuto byi tikomba hi ku va ku tumbuluxiwile xitsalwana xo enela no twisiseka.	-Hambileswi/ Nkunguhato/ mpfapfarihuto wu nga endliwa, xitsalwana a xi ringanelangi ku va xa Ririmi ra le Kaya naswona xitsalwana a xi andlariwangi kahle.	Nkunguhato/ mpfapfarihuto a swi andlariwangi hindlela ya kahle naswona maandlalelo ya xitsalwana i ya xiyimo xa le hansi.
-Xivumbeko xi andlariwile hindlela ya nkhaqato swinene.	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela ya kahle ku ya hi milawu ya matsalelo.	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela yo landzelela milawu ya matsalelo.	-Xivumbeko xi andlariwile hindlela yo enela ku ya hi milawu ya matsalelo, kambe ku na swihoxo leswi nga lo tiangandla, erivaleni.	-Xivumbeko a xi andlariwangi hindlela yo landzelela milawu ya matsalelo, naswona ku na swihoxo leswi nga lo tiangandla, erivaleni.	-Xivumbeko a xi andlariwangi hindlela yo landzelela milawu ya matsalelo.

MD

TBM

	6½ – 8	6	5 – 5½	4 – 4½	3½	2½ – 3	0 – 2
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLERI Khodi: RXV 8 WA TIMARAKA	-Vulongoloxamarito byi endliwile hi nkhaqato hindlela ya vuthari swinene. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hi nkhaqato hi xiyimo xa le henhla swinene ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu:ha mbangu.	-Vulongoloxamarito byi endliwile kahle swinene naswona byi andlanwile hi nkhaqato. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hi nkhaqato hi xiyimo xa le henhla ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbanngu.	-Vulongoloxamarito byi kahle naswona marito ya hayeka kahle. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hi nkhaqato ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbanngu.	-Vulongoloxamarito i bya le xikarhi. Swihoxo a swi onhi nkhuuko wa mongo. -Ntivoririmi wu tirhisiwile hindlela yo amukeleka ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbanngu.	-Vulongoloxamarito i byo enela naswona ku na swihoxo swo tala. -Ntivoririmi wa kayivela naswona a wu enelangi ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbanngu.	-Vulongoloxamarito i bya xiyimo xa le hansi naswona swa nonoha ku landzelela mongo wa mhaka. -Ntivoririmi wa ha lava ku antswisiwa swinene naswona a wu ringanelangi ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbanngu.	-Vulongoloxamarito i bya xiyimo xa le hansi naswona swa nonoha ku landzelela mongo wa mhaka. -Ntivoririmi wu lava ku antswisiwa swinene naswona a wu ringanelangi ku ya hi xikongomelo xa vaamukeri va mahungu na mbanngu.
	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi nkhaqato swinene ku ya hi swilaveko swa nhlokomhaka. -Xitsalwambiko xi kala na xihoxo na xin'we hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi nkhaqato ku ya hi swilaveko swa nhlokomhaka. -Xitsalwambiko xi tala ku va xi nga ri na swihoxonyana hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tala ku fambelana na nhlokomhaka. -Xitsalwambiko a xi taleriwangi hi swihoxo hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hindlela yo enela. -Xitsalwambiko xi na swihoxo swa le xikarhi hi ku va xi xopaxopiwile no hleriwa.	-Xitayili, thoni na rhejisitara a swi tirhisiwangi hi mfanelo ku ya hi nhlokomhaka. -Hambileswi xitsalwambiko xi nga xopaxopiwa no hleriwa, xa ha ri na swihoxo swo tala.	-Xitayili, thoni na rhejisitara a swi fambelani na nhlokomhaka. -Hambileswi xitsalwambiko xi nga xopaxopiwa no hleriwa, xitsalwana hinkwaxo xi lo pyi, hi swihoxo.	-Xitsalwana hinkwaxo xi lo pyi, hi swihoxo naswona xi hlanganisa nhloko hambileswi xi nga xopaxopiwa no hleriwa. -Hambileswi xitsalwambiko xi nga xopaxopiwa no hleriwa, xitsalwana hinkwaxo xi lo pyi, hi swihoxo.
	-Xitsalwana xi na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwana xi na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwana xi na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwana xi tala ku va na vulehi lebyi faneleke.	-Xitsalwana xi komile/lehile.	-Xitsalwana xi komile/lehile swinene.	-Xitsalwana xi komile/lehile swinene.

TBM

MD